Практыкум па раздзеле «Беларусь і свет у 1917–1945 гг.»

Выяўленне заканамернасці і выпадковасці

Адной з самых знакавых падзей XX ст. з'яўляецца Кастрычніцкая рэвалюцыя 1917 г. у Расіі. У выніку гэтай рэвалюцыі быў зрынуты Часовы ўрад, да ўлады прыйшла партыя бальшавікоў, усталявалася дыктатура пралетарыяту. З Кастрычніцкай рэвалюцыяй у Расіі звязаныя глабальныя змены ў сістэме міжнародных адносін, актывізацыя рэвалюцыйных працэсаў і нацыянальна-вызваленчага руху ў свеце.

Разглядаючы перадумовы гэтай гістарычнай падзеі, большасць даследчыкаў звяртаюць увагу на тое, што ў 1917 г. у Расіі адбыліся дзве рэвалюцыі — Лютаўская і Кастрычніцкая. Часовы ўрад, што прыйшоў да ўлады ў выніку Лютаўскай рэвалюцыі, аказаўся няздольны вырашыць усе пытанні, якія стаялі перад дзяржаўнай уладай. Таму лагічным і заканамерным вынікам стала Кастрычніцкая рэвалюцыя.

Аднак частка даследчыкаў разглядаюць Кастрычніцкую рэвалюцыю як выпадковасць, што прывяла бальшавікоў да ўлады. У прыватнасці, доктар гістарычных навук, прафесар А. У. Шубін адзначае наступнае: «Хутчэй да перамогі бальшавізму прывёў ланцуг выпадковасцей. У той момант патрабавалася вырашыць надзвычай складаныя задачы. Розныя партыі прапаноўвалі свае праекты. Кадэты, меншавікі і эсэры напачатку мелі нават большую палітычную вагу, чым бальшавікі, але не здолелі скарыстацца сваім шанцам. Улада выпала з іх рук, бальшавікі яе падабралі і здолелі ўтрымаць».

1. Якія задачы стаялі перад Часовым урадам пасля Лютаўскай рэвалюцыі? Ахарактарызуйце пазіцыю Часовага ўрада наконт вырашэння гэтых задач. Як бачылі вырашэнне гэтых задач бальшавікі?

2. Якія фактары дазволілі бальшавікам павялічыць сваю палітычную вагу? Сярод якіх груп насельніцтва бальшавікі карысталіся найбольшай папулярнасцю?

3. Якія фактары паспрыялі поспеху бальшавікоў у кастрычніку 1917 г.?

4. Як вы лічыце, прыход да ўлады бальшавікоў у выніку Кастрычніцкай рэвалюцыі быў выпадковы ці заканамерны? Сваю думку аргументуйце.

Адрозненне факта ад думкі

2 лістапада 1942 г. Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР выдаў указ аб утварэнні Надзвычайнай дзяржаўнай камісіі па выяўленні і расследаванні злачынстваў нямецка-фашысцкіх захопнікаў і іх прыспешнікаў і ўчыненага імі ўрону. За час карпатлівай працы Надзвычайнай дзяржаўнай камісіі было апублікавана 2 тамы дакументаў аб злачынствах нацысцкага рэжыму. Акты і паведамленні Надзвычайнай дзяржаўнай камісіі былі адным з найважнейшых доказаў абвінавачвання ў Нюрнбергу.

У красавіку 2021 г. Генеральная пракуратура Рэспублікі Беларусь узбудзіла крымінальную справу па фактах генацыду беларускага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны і ў пасляваенны перыяд. За апошнія гады расследаванне выявіла мноства новых фактаў знішчэння нацыстамі мірнага насельніцтва Беларусі.

Вывучыце ўрыўкі з матэрыялаў расследаванняў і адкажыце на прапанаваныя пытанні.

1. З акта камісіі з прадстаўнікоў вайсковай часці Чырвонай арміі і мясцовай грамадскасці пра зверствы і здзекі нямецкіх фашыстаў над савецкімі людзьмі ў канцлагеры каля мяст. Азарычы Даманавіцкага раёна Палескай вобл.

> Нягледзячы на тое што перад эвакуацыяй з родных вёсак і гарадоў нямецкія ўлады аб'явілі жыхарам, што ім дазваляецца браць з сабой неабмежаваную колькасць рэчаў і прадуктаў харчавання, нямецкія афіцэры і салдаты адабралі ўсе ўзятыя жыхарамі каштоўнасці, а па прыбыцці на месца абрабавалі іх зноў. Людзей распранулі і разулі, адабралі прадукты харчавання, што ў іх былі, не пакінуўшы хлеба нават для маленькіх дзяцей.
>
> Распранутыя і галодныя людзі не мелі права разводзіць вогнішчы, хадзіць у бліжэйшае балота, каб дастаць з-пад імху колькі кропель балотнай вады. Катэгарычна забаранялася набліжацца да дроту. За спробу наблізіцца да загароды расстрэльвалі.

Раз на тыдзень немцы падвозілі да дроту хлеб і кавалкамі, як сабакам, кідалі яго ў натоўп зняможанных людзей. Маленькі кавалачак хлеба пасля сістэматычнага галадання яшчэ больш узмацняў пакуты зняволеных.

Преступления немецко-фашистских оккупантов в Белоруссии. 1941–1944. — Минск: Беларусь, 1965. — С. 147–149.

2. У гады нацысцкай акупацыі (1941–1944 гг.) на тэрыторыі Беларусі:

- знішчана больш за 3 млн мірных грамадзян і ваеннапалонных;
- сагнана ў нямецкае рабства пад пагрозай смерці больш за 380 тыс. чалавек, з якіх шмат хто загінуў у выніку невыносных умоў працы, нягод і катаванняў;
- разбурана і спалена 209 гарадоў, у тым ліку гарады Мінск, Гомель, Віцебск, Полацк, Орша, Барысаў, Слуцк;
- разбурана і спалена больш за 12 000 сельскіх населеных пунктаў;
- знішчана больш за 1270 тысяч пабудоў у гарадах і на сяле.

Геноцид белорусского народа: информационно-аналитические материалы и документы / Генеральная прокуратура Республики Беларусь; под общей редакцией А. И. Шведа. — Минск: Беларусь, 2022. — 175 с.: ил.

Пацвердзіце фактамі думку: нацысцкая Германія праводзіла на акупаванай тэрыторыі Беларусі палітыку генацыду.

Устанаўленне прычынна-выніковых сувязей

А. З рэзалюцыі аб'яднанага пленума ЦК і ЦКК ВКП(б)

«7–12 студзеня 1933 г. У выніку няўхільнага правядзення палітыкі індустрыялізацыі і разгорнутага сацыялістычнага наступу па ўсім фронце рабочы клас СССР пад кіраўніцтвам бальшавіцкай партыі паспяхова выканаў асноўную задачу пяцігодкі — стварэнне ўласнай перадавой тэхналагічнай базы для сацыялістычнай рэканструкцыі ўсёй народнай гаспадаркі.

Ва ўмовах развалу эканомікі капіталістычных краін, пры нечуваным росце ў гэтых краінах беспрацоўя, галечы, голаду — выкананне пяцігодкі ў СССР не за пяць, а за чатыры гады (дакладней, за чатыры гады і тры месяцы) ёсць факт найбольш выдатны ў сучаснай гісторыі...

За перыяд першай пяцігодкі створана ўласная індустрыяльная база рэканструкцыі прамысловасці, транспарту і сельскай гаспадаркі. З адсталай, дробнасялянскай краіны, якой была старая Расія, СССР выйшаў у першыя шэрагі найбольш развітых у тэхніка-эканамічных адносінах краін».

Б. Суадносіны вытворчасці ў СССР і найбуйнейшых капіталістычных краінах

Краіны	1928 г.			Конец 1930-х гг.		
	Электраэнергія, млрд кВт/гадз	Сталь, млн т	Чыгун, млн т	Электраэнергія, млрд кВт/гадз	Сталь, млн т	Чыгун, млн т
СССР	5	4	3	48	18	15
Германія	17	15	14	37	18	15
Англія	16	9	7	40	13	8
Францыя	15	9	10	20	8	8
ЗША	113	52	39	188	62	43

1. Чаму ў СССР быў узяты курс на індустрыялізацыю? Якія задачы сталі перад краінай пры яе правядзенні?

2. Чаму прыярытэтная ўвага надавалася развіццю цяжкай прамысловасці?

3. Якое значэнне мела індустрыялізацыя для СССР?

Вызначэнне ролі асобы ў гісторыі

А. Выканайце заданне на выбар.

- Складзіце топ-5 «Асоба ў гісторыі 1917–1945 гг.». Свой выбар аргументуйце.
- Зрабіце постар, прысвечаны пэўнай асобе і яе ролі ў гісторыі.
- Складзіце аповед ад імя пэўнай асобы пра гістарычныя падзеі, у якіх яна ўдзельнічала.

Б. Вызначце трох асоб, якія зрабілі найбольшы ўнёсак у развіццё Беларусі ў 1917–1945 гг. Сваю думку аргументуйце.